

Соціокультурні виміри сьогодення

УДК 1:94+292

Олексій Владиславович Халапсіс,
доктор філософських наук,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпровського державного університету внутрішніх справ (ДДУВС)

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПОЛІТЕЇЗМ

Робота являє собою уявний експеримент, метою якого є концептуальне формулювання епістемологічного політеїзму – авторського методу осягнення історичного процесу.

Ключові слова: епістемологічний політеїзм, метаміф, всесвітня історія, філософія історії, уявний експеримент.

O.V. Halapsis

EPISTEMOLOGICAL POLYTHEISM

The work is a thought experiment, the purpose of which is the conceptual formulation of epistemological polytheism – the author's method of comprehension of the historical process.

Keywords: epistemological polytheism, metamyth, world history, philosophy of history, thought experiment.

Припустимо, що навколишній нас фізичний світ насправді не зовсім фізичний, являючи собою всесвіт, створений технічними (комп'ютерними) засобами іншого світу. Відштовхуючись від цієї гіпотези, нескладно вибудувати модель, в рамках якої творці гри та/або гравці для нас будуть богами (або ж – і ті, і інші, скажімо, в статусі вищих і нижчих божеств), а наша власна свобода обернеться ілюзією (як варіант: буде відповідати прописаним в движку гри параметрам). Напевно знайдуться люди, для яких «божественний геймер» буде сприйматись краще «дідуся на хмарі».

В рамках цього експерименту нового змісту набуває політеїзм. Це поняття зовсім не тотожне поняттю «язичництво», проте в тому факті, що ці слова часто використовують як синоніми, немає нічого дивного, оскільки політеїзм майже завжди передбачає «язичництво» як віру в національних богів. Ця віра не тільки не відкидає можливість іншої віри, а й передбачає її; саме тому політеїсти в більшості своїй толерантні до вірувань інших народів

і не бачать тут протиріччя. Для них було б дивно і навіть образливо, якби вівтарі їх батьківських богів були спільними з чужими народами. До речі, з цим пов'язано і те, що міський культ (в Стародавній Греції, Римі та інших суспільствах) був закритий для іноземців. Адже якщо останнім вдасться знайти підхід до «наших» богів, то ті можуть стати на їхній бік і надавати підтримку не нам, а ним. При цьому, «з того, що два міста, траплялося, давали богам одне і те ж ім'я, не слід робити висновок, що вони поклонялися одному і тому ж богу» [1, с. 150]. В цьому відношенні політеїстам жилося комфортно, бо на небесах завжди залишалося місце їх особистим богам. Ненависть монотеїстів до іновірців багато в чому якраз і викликана тим, що місце на небесах тільки одне, і на нього за будь-яких умов необхідно посадити свого Бога, а вже він і потягне за собою свиту, в якій кожен теолог потай мріє побачити і себе.

Якщо боги розділили землю [4, р. 1295], то тоді буде логічно припустити, що не тільки люди можуть змагатися за їхню прихильність, а й самі боги можуть змагатися між собою, і це відбивається в суперництві між народами. Для політеїстів немає необхідності намагатися вибудувувати запаморочливі теодицеї, які намагаються одночасно і задекларувати участь Всемогутнього Бога в історії, і зняти з Нього відповідальність за все те неподобне та непристойне, що в ній (історії) здійснюється. Ось якщо йде боротьба між богами за паству і територію, то участь в цій війні на боці одного з них відразу набуває практичного значення, особливо якщо він обіцяє своєму солдату винагороду (наприклад, райське життя).

Політеїзм цілком доступно пояснює наявність різних традицій і законів, суперництво і ворожнечу між народами. У той же час, він не поділяє людей за принципом віросповідання, яке виявляється не особистим вибором, а функцією громадянства. Якщо в моїй країні правлять ці боги, то природно, що саме їм я і буду ставити вівтарі і сподіватися на їх підтримку. При цьому я можу цілком серйозно ставитися до віри іноземця, який буде вівтарі своїм богам і шукає підтримки у них.

Припустимо далі, що боги грають і «встають з-за столу» при програші (або ж роблять це з інших причин), що дозволяє більш-менш логічно пов'язати наявність у різних народів своїх релігій,

поява і зникнення нових культів і т.ін. Наприклад, «команда олімпійців» програла «команді Христа», внаслідок чого остання отримала її ресурси і розширила свою присутність на мапі світу. Можна припустити і існування якогось бога-троля, який вселяв би народам світу атеїзм з метою розлютити своїх колег-конкурентів. І так далі в тому ж дусі.

Тут виникає безліч окремих питань, які будь-який пророк з фантазією легко вирішить відповідно до своїх смаків і намірів. Але пропонований мною метаміф – це лише уявний експеримент, він не претендує на власне релігійну значимість, бо не має під собою жодного трансцендентного фундаменту (Одкровення). Даний метаміф не може розглядатися і як онтологічне твердження, будучи гіпотезою *ad hoc*, що дозволяє узгодити різні традиції в несуперечливу модель, яка сама по собі є лише тимчасова конструкція, будівельні ліси пізнання. Якщо це і «політеїзм», то чи не теологічний і не онтологічний, а виключно епістемологічний. Прийняття його не передбачає світоглядних висновків, це лише інструмент, корисний в рамках своєї пізнавальної сфери. Відповідно, і результати його застосування будуть чисто пізнавальні, і саме ними буде визначатися ефективність методу. Прихильник Єдиного Бога може використовувати епістемологічний політеїзм без шкоди для своєї віри, як і атеїст – без шкоди для своєї невіри. Історик може «відправитися» в світ стародавніх греків, захопитися красою Афродіти, мудрістю Афіни і силою Зевса, а потім «повернутися», і разом зі своєю фрау і своїми кіндерами йдучи в кірху на недільну службу. Приклади застосування подібного методу читач може знайти у відповідних моїх роботах [2, 3].

Список використаних джерел

1. Фюстель де Куланж Н.-Д. Древний город: Религия, законы, институты Греции и Рима. Москва: Центрполиграф, 2010. 414 с.
2. Халаписис А.В. Зеркало Клио: Метафизическое постижение истории. Днепр: Адверта, 2017. 384 с.
3. Halapsis A.V. On the Nature of the Gods, or “Epistemological Polytheism” as History Comprehension Method. *Evropský Filozofický a Historický Diskurz*. 2015. Vol.1, Issue 1. P. 53-59.
4. Plato. Complete Works / Ed. by J.M Cooper, D.S Hutchinson. Indianapolis: Hackett, 1997. 1808 p.